

Az emberre kell szabni a helyzetet

Beszélgetés Csűrös Rékával, a kolozsvári bábszínház magyar tagozatának vezetőjével

A Kolozsvári Puck Bábszínház magyar tagozatának vezetője, teatrológus, fordító. Csűrös Réka önkéntesként menekültekkel foglalkozott a jugoszláv háborúban, és dolgozott idegenvezetőként afrikai és ázsiai országokban.

– Nagytatád, Csűrös István akadémikus volt. Milyen volt számodra a híres botanikus közelében felnőni?

– Iskolás koromban mindenki megkérdezte: a professzor úr unokája vagy? Ennek megfelelően az elvárások is nagyok voltak. Nagypám nem volt szakbarbár, a botanika mellett sok mindenrel foglalkozott. Bélyeget gyűjtött, ezek egy része növényeket ábrázolt, másik része festményeket. Szerette a festészetet, sokat olvasott, érdeklődött a színház iránt, járt operába. Minta volt számomra, hogy nem kizárólag a szakma létezik, a világ ennél tágabb. Szépen rajzolt, négy idegen nyelvet beszélt, fiatalkorában ő is fordított. A második világháború végén amerikai hadifogolyként Franciaországban raboskodott: mindig mondogatta, hogy szerencséje volt, az orosz hadifogságot nem bírta volna ki. Meghatározó személyisége volt az életemnek, mint ahogy az egész családom. Nagybátyám, anyám nemcsak a kollégákkal tartották a kapcsolatot, hanem színészek, szobrászok, irodalmárok jártak hozzájuk. Én is elég széles érdeklődési körrel rendelkezem, és remélem, a gyermekem is öröklí ezt.

– Nem követted nagytatád pályáját, egészen másfelé vezetett az élet...

– Amikor az iskolát elvégeztem, az egyetemen a magolós típusú felvételi dívott. Nekem ez a fajta tanulás soha nem ment, többek közt ezért sem lehettem volna színész.

– Színész nem lettél, de végül ehhez közel álló szakmát választottál, hiszen színháztudomány szakon diplomáztál.

– Hosszú keresgélés után. Mert a restaurátor szakon is gondolkodtam, de az orvosin és a biológián is, amit megpróbáltam, csak a magolás nem működött. Művészettörténetre jártam egy évet Budapesten, de ez sem igazán tetszett, egészen más volt,

Csűrös Réka: szeretek emberekkel dolgozni, de nem vagyok jó bürokrata

mint amire számítottam. A nyelveket is szeretem, de nem köt le a nyelvtan, a fonetika, a morfológia. A színháztudomány viszont vegyes mező. Kell hozzá művészettörténet, sok irodalom, zeneismeret, de nem árt a történelemismeret meg nyelvtudás sem, ami nekem nagyrészt megvolt. Hozzá kellett olvasnom néhány drámát, és elsőnek jutottam be a felvételin. Viszont a színházra jellemző birkózós légkör, a nagy egók ütközése nekem sok. Egy idő után ott is hagytam. A színházat továbbra is szeretem, és hogy némi kapcsolatom legyen vele, elkezdtem színdarabokat fordítani. Azt fordítok, amit szeretek, nincs pénzzel járó kényszerűség.

– Fiatalon a háború dúlt Jugoszláviában vállaltál önkéntes munkát. Hogyan szántad rá magad e lépésre?

– 1993-ban a helyi napilapban olvastam egy kolozsvári ifjúsági szervezet felhívását, önkénteseket kerestek horvátországi menekülttáborokba. Nem vakációs táborok voltak ezek, sok mindent láttunk, hallottunk a menekültektől, éppen ezért háromheti munka után kötelező volt néhány nap szünetet tartani, elhagyni a táborot, kiszellőztetni a fejet. Ilyenkor egy-egy segélyszállítmány kísérijeként bejártam Horvátországot, ahol menekülttáborokban szálltam meg. Csodaszép helyeket láttam, turisták akkoriban nem járkáltak arra. Amiről a táborbeli em-

berek a lelük könnyítéseként beszámoltak, annak óriási súlya volt. A súly pedig annál nagyobb, minél nagyobb jólét uralkodott a társadalomban, ahonnan érkeztek. Romániából érkezve az, hogy nincs megfelelő élelem vagy nincsenek emberséges lakhatási körülmények (a táborbeliek egy ré-

Szeretek emberekkel dolgozni, de nem vagyok jó bürokrata. Hajlamos vagyok emberre szabni a helyzetet, és nem a papírhoz igazítani az embert. A bábszínház közelebb áll a szakmámhoz, szeretem ezt a társaságot.

sze sátorban lakott télvíz idején is), nem volt olyan drasztikusan mellbevágó, mint egy svájci vagy egy luxemburgi állampolgárnak, aki azt sem tudta elképzelni, hogy 12 ember lakhat másfél-két évig egy 12 négyzetméteres barakkban, és még hálás is érte. Ilyen szempontból nekem könnyebb volt. Önkéntes kollégáim közül többen idegileg összeroppanva tértek haza.

– Honnan érkeztek a menekültek?

– A táborokat, ahol dolgoztam, jó részt boszniaiak töltötték meg, akik az etnikai tisztogatás elől menekültek. Nagyrészt muzulmánok, kisebb részt katolikus horvátok voltak. Volt egy-két szerb is, úgymond járulékos áldozat, aki a családját követte. Voltak, akik közvetlenül a háborús övezetből

érkeztek, például Szarajevóból, mások ultimátumot kaptak: vagy elmennek, vagy megölik őket. De voltak olyanok is, akik túléltek az etnikai tisztogatást, utána kerültek a táborba. Hercegovinai koncentrációs táborokból is érkeztek, ahova a boszniai horvát hadsereg gyűjtötte össze a muzulmánokat, rémes körülmények közé.

– Annyira fiatalon nem okoztak törést benned ezek az élmények?

– Huszonhárom éves voltam, akkor hallottam először azt a kifejezést, hogy etnikai tisztogatás. Ez a tömeggyilkosság megszépített szinonimája. Az a kilenc hónap, amit ott töltöttem, nagy iskola volt. Megismertem az emberi nyomorúságnak egy olyan dimenzióját, amit csak háborúban lehet megélni. Ugyanakkor mindenféle nemzetiségű emberrel találkoztam. Érdekes módon önkéntes kollégáim között sok kisebbségi volt: Spanyolországból például katalánok, baszkok, Finnországból svédek, Svédországból finnek, lappok jöttek. Én meg magyarként Romániából. Mindenki angolul beszélt, a környezet segített tisztességesen megtanulni a nyelvet. Sok menekülttel ismerkedtem össze, első sorban gyerekekkel, de rajtuk keresztül közelebb kerültem szüleikhez is. Egy ideig a mosztári koncentrációs táborokból érkező férfiaknak angolt tanítottam, ők nagyon rossz fizikai és lelkiállapotban voltak. És közben én is folyton tanultam.

– Vannak köztük olyanok, akikkel tartod a kapcsolatot?

– Sokan. Ilyenkor jön rá az ember, hogy a Facebook nem csak butaságokra való, hiszen általa kapcsolatba kerültem azokkal, akiket évtizedek óta nem láttam. Sokan hazatelepedtek Boszniába, mások Dániában, Svédországban, Angliában élnek. Bár gyerekként élték meg a háborút, a traumák megmaradtak bennük. Egy-egy hang, szag, helyzet visszaviszi őket az időbe, és újraélik azt, ami akkor velük történt. De tartom a kapcsolatot néhány volt munkatársammal is.

– Sokat utaztatok. Melyek a kedvenc helyeid?

– A Balkánt nagyon szeretem, országtól függetlenül. Annak idején a szerbekről nem alakult ki valami jó kép bennem, hiszen ők voltak az agresszorok, de ez idővel változott, őket sem lehet egy ka-

lap alá venni. A mediterrán országokat szeretem, például Törökországot, Albániát. De amikor utazunk, nekem az a fontos, hogy történelme legyen a helynek, ahova megyünk. Szeretem azokat a helyeket, ahol nem csak akkor mosolyognak rád, ha van pénzed, és ahol megkérdezik, hogy szeretted-e az országukat. Nyugat-Európa nem ez a hely. Iránban és az arab világban szigorú szabályok vannak, de ha tiszteledd őket és a kultúrájukat, kedvesek és vendégszeretők.

– Annál is inkább ismered őket, mivel férjeddal együtt idegenvezetőként is dolgoztok arab országban...

– Véletlenül csöppentünk bele. A férjem a második egyetemét végezte, amikor közölték vele, fizetnie kell majd a második képzést. A tandíj elég magas volt, de a gondviselés elénk hozta a külföldi idegenvezetés lehetőségét. Tunéziában kezdtem, a hiedelemmel ellentétben az idegenvezetés nem ingyen nyaralás, rengeteg munkával jár. 2001. szeptember 11. is ott ért, a nagy kavardásban egy arab bácsi azt mondta: nem tudja, ki követte el a terrortámadást, de ha meg akarjuk tudni, azt kell megnézni, ki húz belőle hosszú távon hasznot. Ez a mondat ma is a fülemben cseng, ahányszor hasonló történik. Sosem bántottak minket, de amikor Amerika megtámadta Afganisztánt, elég szűrósan néztek a fehér emberre. Az idegenvezetés azonban szép munka volt, egy újabb nyelvet is tanultam – igaz, inkább csak fül után...

– Jelenleg a bábszínház magyar tagozatának vezetője vagy. Ezt a munkát hogyan vállaltad el?

– Néhány évvel ezelőtt a férjem is megpróbálta ugyanezt, de gyorsan kiderült, nem neki való. Azért vállaltam el, mert nagyobb kihívást láttam benne, mint a korábbi irodai munkában. Szeretek emberekkel dolgozni, de nem vagyok jó bürokrata. Hajlamos vagyok emberre szabni a helyzetet, és nem a papírhoz igazítani az embert. A bábszínház közelebb áll a szakmámhoz, szeretem ezt a társaságot, és vagyok annyira konzervatív, hogy ne akarjak gyökeres változást egy társulatban. De vagyok annyira nyitott is, hogy olyasmit is elvállaljak, ami az újdonsága miatt kicsit akár ijesztő is lehet. És elég őszinte is ahhoz, hogy ha melléfogok, beismerjem. Szükség van arra, hogy a társulat részben megtartsa a klasszikus vonalat, de arra is, hogy a kortárs bábszínházi irányzatok felé haladjon. Azt remélem, tudok ennek az intézménynek nyújtani valamit, és ők is nekem. Itt is rettenetes a bürokrácia, és meg kell harcolni mindenért.

NÁNÓ CSABA

Csűrös Réka

Kolozsváron született 1970. április 9-én. Az Ipar utcai elemi iskolába járt, a Brassai Samuel Liceumban érettségizett 1988-ban. 1992-ben művészettörténetet tanult Budapesten, 1998-ban diplomázott a Babeş-Bolyai Tudományegyetem teatrológia szakán. Jelenlős a műfordítói tevékenysége is. Férje Vadas László rendező.